

Tudman, i koji su opsjednuti idejom o podjeli Bosne i Hercegovine. Knjiga podsjeća na napetosti tokom NATO udara po ciljevima u Jugoslaviji. Autor prati kosovsku krizu i sagledava njene refleksije na bosanskohercegovačka zbivanja u kontekstu separatističkih zahtjeva za otcjepljenje Republike Srpske i priključenje Srbiji.

Autor nije "zarobljen" Kabinetom, on zanimljivim opservacijama analizira ekonomsko-socijalni trenutak u kojem se nalazi Bosna i Hercegovina, primjećujući da je sve manje smijeha, a sve više straha, da demokratije ima u izobilju, ali da je sve više praznih stomaka. On također svjedoči o stereotipima zapadnog svijeta prema muslimanima u Evropi, kao i kritičkim opaskama Alije Izetbegovića zapadnim diplomatama i uglednicima u vezi s tim. "Teško je biti musliman u Evropi. Mi moramo biti savršeni da bismo bili dobri", kaže Izetbegović britanskom ambasadoru Grahamu Handu.

Trilogija Adamira Jerkovića predstavlja vrijedno dokumentarno štivo o izrastanju jedne države u sumornim vremenima. U djelu su zabilješke i komentari o djelovanju kabineta predsjednika Predsjedništva Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića u rasponu od 1997-2000. godine bez kojih se jednog dana neće moći zamisliti validno izučavanje uzdizanja jedne države iz ratnog pepela. Budući da se radi o analitičkom štivu, trilogija će posebno dobro doći javnim radnicima, koji se zanimaju za politički razvoj Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu. ■

Edis Mesihović

Derek Chollet, *Tajna povijest Daytonu - Američka diplomacija i mirovni proces u Bosni i Hercegovini 1995. (s engleskog preveo Zoran Bošnjak)*
Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2007, 423 str.

Knjiga Dereka Cholleta *Tajna povijest Daytonu*, govori o pokušaju američke administracije da zaustavi rat u Bosni i Hercegovini i postigne trajan mir, nakon skoro četverogodišnje klanice u kojoj je život izgubilo 250 hiljada ljudi a dva miliona raseljeno sa svojih ognjišta.

Knjiga je nastala kao projekt Ministarstva vanjskih poslova SAD, nakon što je državni sekretar Warren Christopher u proljeće 1996. godine dao smjernice da se započne rad na internoj studiji o uspješnom projektu uspostave mira u Bosni i Hercegovini te ustroji iscrpan arhiv sa tim dokumentima. Autori su dobili zadaću da na-

---

pišu historijski prikaz na osnovu brojnih povjerljivih dokumenata, intervjuja sa četrdeset dužnosnika administracije uključenih u daytonski projekt “dok su im sjećanja još svježā”. Naravno, autor je koristio i neformalne razgovore sa direktnim sudionicima u američkoj administraciji. Za nekoliko mjeseci pregledani su skoro svi dokumenti koji su se našli u arhivu Ministarstva vanjskih poslova i iz interesornih arhiva američke administracije.

Istraživačima su zadati sljedeći parametri: odslikati period od maja do decembra 1995. godine, dakle od kraja prekida vatre do potpisivanja Dejtonskog sporazuma u Parizu. Studija poznata pod imenom *Projekt povijesti Daytonā (Dayton History Project)* trebala se fokusirati na tri područja: oblikovanje nove masivne diplomatske inicijative u periodu od maja do početka avgusta, zatim vođenje snažne posredničke diplomatske aktivnosti i postizanje sporazuma o okvirnim načelima mirovne nagodbe, što je trajalo od polovine avgusta do oktobra, te direktne pregovore u Daytonu tokom prve tri nedjelje u novembru 1995. godine.

Studija koja je opisala pripreme i tok mirovne konferencije u Daytonu zajedno sa cjelokupnim arhivom, pohranjena je u Uredu historičara State departmenta i služit će kao bogati materijal za sveske u seriji Vanjski poslovi Sjedinjenih Američkih Država.

Kasnije je studija *Dayton History Project* pretočena u knjigu koju je potpisao Derek Chollet, predavač na Georgetown univerzitetu u Washingtonu, koji je ranije sudjelovao kao istraživač i saradnik na pisanju memoara bivšeg državnog sekretara Jamesa Bakera.

Tajna povijest Daytonā ima devet poglavlja, koja su smještena prema vremenu događanja. Knjiga počinje sa poglavljem “Ljetna kriza jun – jul 1995.”, u kojem je prikazana sva slabost Ujedinjenih nacija, dezorjentiranost međunarodne zajednice, što će ohrabriti Srbe da izvrše genocid u Srebrenici nad Bošnjacima. Navedeno poglavlje prati otrežnjenje međunarodne zajednice do kojeg dolazi na Londonskoj konferenciji.

Drugo poglavlje nosi naslov: “Iskoristiti priliku - Strategija završnog čina”. U tom dijelu opisana je hrvatska ofanziva koja indirektno olakšava američku diplomatsku inicijativu što će uslijediti nakon jalovog evropskog pokušaja da nešto preduzme. Iz obilja podataka čitalac saznaje na koji način američka administracija pokušava pridobiti dotad indolentne i nezainteresirane evropske saveznike za svoju diplomatsku inicijativu i koliko podozrenja i nepovjerenja ima u naizgled dobrim savezničkim odnosima.

U trećem i četvrtom poglavljju opisani su odnosi Bošnjaka i Hrvata i američki pokušaji da se ojača Federacija, Tuđmanova lukavstva, Miloševićevo hazarderstvo, ubistvo građana Sarajeva srpskim granatama na pijaci Markale, početak zrač-

nih udara po položajima bosanskih Srba, pritisci na Miloševića da se aktivno uključi u mirovni proces pooden iz Washingtona, Miloševićovo potčinjavanje bosanskih Srba, što otvara put za Źenevsku konferenciju odrđanu početkom septembra 1995. godine.

U petom i šestom poglavlju pratimo rusku dimenziju u bosanskoj krizi, saznajemo o klipovima u zapadnim prijestonicama i iznuđenoj podršci, ulozi Kontakt - grupe, aktivnostima Washingtona u organiziranju nagodbe, drami koja je pratila zaključenje Njujorškog sporazuma kao kamena međaša buduće mirovne konferencije.

Sedmo poglavlje bavi se pripremama za početak pregovora izbliza i u njemu je opisan Clintonov angađman u približavanju Izetbegovića i Tuđmana, aktivnostima koje se vode za formiranje budućih snaga za provedbu mira, koncept IFOR-a.

Osmo i deveto poglavlje prate otvaranje mirovnih pregovora i tok konferencije u vojnoj bazi Wright-Patterson u Daytonu.

Knjiga Dereka Cholleta važno je svjedočanstvo o “osvajanju” mira na Balkanu. Ovo nije samo pripovijest o vještini diplomatije i pregovaranja, izvođenju nemogućih kompromisnih formula koje će donijeti mir. Pisac knjige uspio je vješto iskoristiti arhivsku građu, ne praveći od ovog štiva hronološki, suhi popis događaja i diplomatskih depeša. U knjizi su portretisani konkretni ljudi od krvi i mesa sa svim njihovim osobenostima, počev od novinara, doktora, generala, malih birokrata do ministara i predsjednika.

Iz knjige nećemo saznati nepoznate detalje, jer su uglavnom svi već dobro znani, ali ćemo dokučiti pozadinu svih zakulisnih igara. Složit će se sve kockice o lažnom moralu, ucjenama, diplomatiji, podilaženju, dvosmislenostima, neprincipijelnostima ili umješnosti političara svjetskog formata i velikih zemalja, o svemu onome što je prethodilo Daytonskom sporazumu. Knjiga do kosti ogoljuje rivalstvo među saveznicima i snažno manifestira i dalje prisutan jaz među dojučerašnjim protivnicima, koji se nakon svršetka hladnog rata ne gledaju više preko nišana, ali ni s povjerenjem (Rusija – SAD i NATO). Ovo se tako dobro vidi u epizodi formiranja IFOR-a u koji treba uključiti ruski kontingent, ali da NATO koji je alfa i omega multinacionalim snagama (IFOR), ne bude Rusima “kapa”. Diplomacija, koju ovdje vidimo u punom kapacitetu, ima odgovor i na to pitanje. Na stranicama knjige pratimo uzbudljivu priču o odnosima velikih sila te rivalstvu i prestižu njihovih lidera.

U klaustrofobičnom ambijentu vojne baze Wright - Patterson, bez komfora, daleko od kamera i svjetla pozornice, balkanski lideri su “privedeni” da napokon donesu odluku o miru, kojeg osobno priželjkuju i istovremeno neće, jer ga se plaše. Ali, iz knjige vidimo da strahovi nisu samo njihovi. I veliki se itekako boje. Čak i oni koji odlučuju o globalnom ratu i miru. U američkoj administraciji, koja je definitivno spremna okrenuti list i potvrditi svoju vodeću ulogu, stalno su prisutni i dilema i

zebnja, strah od toga kakav će rezultat ishoditi u balkanskoj prljavoj utakmici, hoće li prisiliti ili privoljeti osione lidere, prije svih Tuđmana i Miloševića, da prihvate mir. U zraku stalno lebdi strah od neuspjeha koji bi mogao baciti sjenu na američko globalno vođstvo koje postaje sve više upitno.

U svjedočanstvima zabilježenim u *Tajnoj povijesti Dayton*a balkanski lideri nam se predstavljaju u punom "izdanju", kao dobri i kao loši momci. Ovi drugi - kao zagriženi paranoici i šizofrenici, ostrašćeni jastrebovi, narcisoidni pozeri, čak i kao prostaci iz balkanske krčme u kojoj se pričaju vicevi i plamte primitivne svađe.

Iz knjige *Tajna povijest Dayton*a koja podsjeća na uzbudljivi roman, saznajemo mnogo toga o gospodarima rata i mira, o njihovim karakteristikama. Chollet bilježi atmosferu, daje opis likova i karaktera. Iz štiva knjige spoznat ćemo svu tegobnost atmosfere i opskurnog ozračja u kojemu se vode mučni pregovori koji liče na pijač-na cjenkanja i gdje kolo vode inadžije i ukoljice. Na djelu se vidi sva nemilost i hladnoća diplomatskih mešetara koji ne mare za ljudske sudbine dok nadvijeni nad kartama makazama sjeckaju šume i jaruge, sela i zaseoke, varoši i gradove da bi ispoštovali zadati procenat o raspodjeli teritorija 51:49. No, među svim tim voštanim likovima pronalazimo i poneko dobro lice da bismo se tek podsjetili starog pravila da iznimka potvrđuje pravilo. Sa osjećanjem pijeteta, pročitat ćemo tako na stranicama ove knjige-studije o liku bosanskog predsjednika viđenog očima američkih pregovarača. Tako za Izzy-a, kako su Aliju Izetbegovića interno zvali američki pregovarači zbog njegove smirenosti i nesumnjive dobrohotnosti, posljednji američki ambasador u Beogradu Warren Zimmermann piše da mu povijesna uloga predsjednika nije odgovarala, te se on u svojem novom položaju za razliku od drugih lidera "smanjio a ne napuhao". Na stranicama ove izvanredne knjige, koja se temelji na brojnim svjedočenjima, lahko se mogu uporediti karakteri glavnih protagonista rata i mira na prostorima bivše Jugoslavije. I to je važna spoznaja, dragocjen podatak koji bi trebao saznati svaki Bosanac i Hercegovac prije nego se upusti u tako nam svojstvena uopćavanja i izjednačavanja odgovornosti.

Knjiga će nam pomoći da saznamo iz prve ruke kako je u Daytonu zaustavljen rat i kako je besramno blagoslovljena na zločinu nastala Republika Srpska, kako je pečatirana i legalizirana okupaciju na terenu, kako je podijeljena jedna zemlja koja nikada u povijesti podijeljena nije bila, kako je blagoslovljeno otimanje zemlje pod bezazlenim nazivom "razmjena teritorija", kako je aminovano etničko čišćenje (eufemizam za protjerivanje). Nakon čitanja ove knjige postajemo svjesni zašto je ovakve učinke proizveo Dejtonski sporazum, do kojeg se došlo teškom mukom, uz mnogo američke "mrkve" i djelotvornu prijetnju batinom.

U Daytonu nema pobjedničkih postolja, ne govori se o poraženim. Čitajući završne dijelove knjige kao da osjećamo dramu koja se tamo događala. Pregovarači,

smoreni i sagorjeli, uvjereni da su pregovori propali, spremaju se obznaniti neuspjeh. A onda vrhunac, dolazi preokret, politički salto-mortale. Balkanski lideri, ti vrhunski meštri drame, ponovo su se pobrinuli da ne zafali iznenađenja. Kada to niko nije očekivao, kada je pokopana nada da će diplomatija ušutkati topove, balkanski lideri postižu mir - pa štivo Dereka Cholleta dobija dramatiku koja se rijetko postiže u knjigama ove vrste. I to je, eto, "zasluga" balkanskih lidera, koje će Holbrooke nazvati divljim ljudima da bi odgovorio predsjednika Clintona da nakon uspjeha pregovora dođe u Dayton na ceremoniju o kojoj se ni Holbrooke niti iko iz njegovog tima nije usuđivao ni sanjati, "dan za koji su mnogi vjerovali da nikad neće doći", kako je to rekao Warren Christopher. A oni koji bi morali biti euforični, jer su postigli diplomatski uspjeh kojemu se nisu nadali, osjećali su zamor, a umjesto ushićenja osjećali su olakšanje.

Ali, Dayton je nakon Daytonu unio dramatiku u živote ljudi, jer je tek smirio duhove ali nije otklonio prijetnju. Jer, kako je u Zagrebu na predstavljanju knjige rekao Robert A. Bradtke, američki ambasador u Hrvatskoj "ona pokazuje kako je Dayton tek nedovršeni mir", dodavši kako je vrijeme da međunarodna zajednica, susjedi i ljudi iz Bosne i Hercegovine urede multietničku državu koja bi mogla zauzeti svoje mjesto u Evropskoj uniji i NATO-u. ■

Adamir Jerković

Stjepan Lapenda, *Diplomacija-načela i funkcije*.
Split: Redak, 2007, 213 str.

Diplomatija ili diplomacija je pojam koji ima mnogobrojna značenja, ali svima je zajednička oblast međunarodnog javnog prava i međunarodnih odnosa. Diplomacija je, prije svega, oblik državnih aktivnosti usmjerenih na odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama koje imaju status subjekta u međunarodnom pravu. Diplomacija također označava i sposobnost komuniciranja i predstavljanja jedne države ili međunarodne organizacije, te znanje i vještinu pregovaranja i rješavanja konfliktnih situacija. Diplomacija je i nauka (diplomatsko pravo) koja izučava sva relevantna pitanja u međunarodnim odnosima i vođenju vanjske politike.

Ukoliko ćemo uzeti striktnu, pravnu definiciju diplomacije, onda možemo reći da je diplomatsko pravo skup odredaba međunarodnog prava koje se odnose na pra-